

Cu ce sentimente priviți Memorialul Sighet acum, când el a împlinit 18 ani?

Cu sentimentul că, Ana Blandiana și cu mine, am crescut un copil care nu ne mai aparține. El stă acum pe propriile picioare, este vizitat de sute de mii de oameni, apreciat și uneori criticat, dar pentru tot ce face el răspundem tot noi. Într-un fel, suntem legați, logodiți, căsătoriți pentru a doua oară prin acest adolescent ajuns la majorat, dacă vreți, la care ne gândim zi de zi, uneori noapte de noapte, de la o distanță (650 kilometri) care ne amplifică gândurile, îngrijorările și planurile de viitor. Căci depărtarea fizică dilată atât exaltările, cât și angoasele...

De ce nu ați făcut acest Memorial la București?

Pentru a nu mai repeta motivele serioase, cunoscute (acela că Sighetul este, cronologic, prima închisoare comunistă din România și acela că acolo au fost exterminate elitele politice, spirituale și culturale ale României interbelice), aș putea să răspund că, pe de o parte, pentru că întâmplarea domină soarta unor sentimentali ca noi. Ni s-a părut din prima clipă că o provincie atât de originală și primitoare ca Maramureșul își va exercita vraja și asupra lucrării noastre. Și așa s-a întâmplat: oamenii, autoritățile, opinia publică, societatea din Sighet au fost bucuroase să ne primească. Într-un fel, voiau să exorcizeze clădirea blestemată, devenită ruină promiscuă, care în plin centrul orașului amintea de asasinarea rituală a elitelor românești în anii 50 – crimă colectivă care s-a petrecut nu numai la Sighet, ci în toate închisorile din țară. Pe de altă parte, Bucureștiul nu este un loc în care să poți realiza ceva fără să stârnești invidia, împotrivirea și chiar ura celor ce se laudă că ar fi putut face ei așa ceva, chiar dacă nici nu le-a trecut prin cap să facă. Asemenea oameni încep prin a te bârfi că ai un interes ocult în ceea ce faci; apoi îți fac atmosferă negativă, îi stârnesc pe alții să te împiedice, îți scot vorbe că ești fascist, mason sau vânzător de țară, după care – din clipa când ai trecut peste toate aceste scorneli – se străduiesc să te îngroape în tăcere și să afirme chiar că nu ești.

Vă referiți la anul 1993, când ați început?

La 1993, dar și la prezent. Pe câți intelectuali de vază, pe câți universitari (unii dintre ei vizitatori ai Memorialului sau chiar conferențieri la școala noastră de vară) nu i-ați auzit sau citit plângându-se că România nu are un muzeu al comunismului?

Că trebuie neapărat făcut unul, și chiar la București? Dar întrebați-i de ce nu au făcut ei unul până acum? De ce nu s-au ocupat cu studenții de problemele comunismului, de crimele comunismului real, de ce au diluat analiza acestuia într-o problematică abstractă, politologică, lipsită de orice concretețe? Iar dacă este vorba de necesitatea unui „memorial“ la București, cunosc cel puțin două proiecte de monumente, amândouă abandonate între timp: statuia Elisabetei Rizea și monumentul Luptătorului Anticomunist. Pentru primul dintre acestea începuse acum câțiva ani chiar o colecție publică; pentru ultimul, Constantin Ticu Dumitrescu avea aprobată finanțarea și amplasarea în Piața Presei Libere (autor era sculptorul Mihai Buculei, iar execuția tehnică se făcea la o uzină din Ploiești). Dar totul a fost dat uitării imediat ce domnul Ticu a murit.

Există, în schimb, asemenea monumente în țară?

Aproape nu cunosc oraș în care să nu existe unul. AFDPR a editat, de altfel, tot prin grija domnului Ticu, un album cu imaginile lor.

Ați încercat și dvs. să faceți un „mic Sighet“ în Capitală?

Am încercat în mai multe rânduri, căci materialele din computer ar fi putut fi reproduse cu ușurință. Am încercat, oarecum enervați de năvala turiștilor occidentali la Casa Poporului, unde plăteau 100.000 lei vechi pentru a se extazia în fața arhitecturii interioare, prezentată ca martor al comunismului. Am căutat, deci, sedii potrivite: fosta închisoare Malmaison (ni s-a spus că azi este proprietatea unui sindicat), un loc viran în preajma Casei Poporului (era și el proprietate particulară). Împreună cu d-l Nicolae Noica am cerut primăriilor locuri virane pentru a construi acolo. Nu ni s-a dat nimic și am renunțat. Pentru politicianul din București, societatea civilă este o ficțiune bună de folosit doar în campaniile electorale.

Să ne întoarcem la intrigile anilor de început...

În 1993, când am cerut Consiliului Europei sprijinul pentru Memorial, România era încă neprimită la Strasbourg, dizgrațiată de mineriadele repetate. Când, totuși, două comisii de experți ai CE au venit în țară, autoritățile le-au întâmpinat cu dispreț și scepticism: în Vocea României (organul oficial al Guvernului Văcăroiu) au apărut succesiv două editoriale intitulate Sacrilegiul de la Sighet și Îți vine să râzi!, în care se spunea cu un sarcasm gros că vrem să vindem Consiliului Europei suferința românească și încă folosindu-ne de banii contribuabilului român. Soluția, după Vocea României, era ca ruina Sighetului să fi rămas așa cum era, ca să se poată pune acolo o floare și să se aprindă o lumânare.

Ați primit, totuși, ajutorul Consiliului Europei...

Egida, da, însă nu și ajutor logistic, cum vă închipuiți probabil. Egida era, totuși, foarte importantă, pentru că ne apăra de adversitățile din interior. Dimpotrivă, doamna Karin Fogg, ambasadoarea de atunci a Comisiei Europene de la Bruxelles, bine instruită de guvernanții bucureșteni, le-a aruncat celor de la Strasbourg dosarul în față, spunându-le că nu poate fi acceptat, fiind vorba de un proiect partizan. „Partizan“ însemna, în acea vreme, un proiect nefesenist; drept care adversarii proiectului (cunoscut deja din presă) s-au năpustit asupra lui. Au urmat episoade oribile, care s-au propagat în cascadă. Un ziarist năimit a venit de la Berlin și a făcut un film în care spunea că la Sighet sunt celebrați fasciștii (un portret al Regelui Ferdinand, văzut pe un perete, era prezentat ca fiind al mareșalului Antonescu). Același ins (John Goetz, un apropiat al grupului Baader-Meinhoff) s-a adresat cu aceeași calomnie Fundației „Simon Wiesenthal“, după ce – nota bene – îl calomniase la televiziunea germană pentru „corupție“ și „lipsă de combativitate“ pe însuși Simon Wiesenthal. Nu apucam să dezmințim o calomnie într-un loc, că ea era reprodusă, ca într-un tonomat, în altă parte, de altcineva, cap de serie fiind Alexandra Laignel-Lavastine... Niciunul dintre acești inși nu s-a obosit, însă, să vadă, să cerceteze, să meargă până la Sighet. Memorialul le bătea la ochi pentru că îndrăznea să adauge crimele comunismului celor datorate fasciștilor. Și atunci atacau orbește, confundând cu rea-credință consemnarea cu omagierea, calitatea de victimă cu aceea de erou, actul de memorie cu acela de celebrare. Culmea este că, dinspre extrema dreaptă, Memorialul era la fel de atacat, acuzată fiind... influența finanțelor mondiale, a masoneriei, a unor forțe oculte. Un site de dată recentă spunea că imobilul Memorialului a fost construit de... George Soros, că este vizitat de câteva ori pe an de un rabin american (un fel de cenzor), că statuile marelui artist Camilian Demetrescu, donate Memorialului, sunt de fapt niște cruci blasfemiate, sub formă de organe genitale.

Este greu să mergi printre extreme. Și atunci, cum ați învins atâtea adversități?

Am ales „lupta cea dreaptă“. N-am plecat urechea la jigniri, la amenințări. Am reușit să dezmințim prin muncă, având adesea senzația că mergem pe cuie. Am strâns tot ce am putut din memoria gulagului: 6.000 de ore de înregistrări de istorie orală (la început fiind suspectați chiar și de unii dintre cei înregistrați, care nu ne cunoșteau și se temeau de noi, ca și cum i-am fi invitat la o a doua anchetă). Am organizat la Sighet zece mari simpozioane (200-300 de participanți fiecare) și am publicat comunicările în 10 volume (Analele Sighet – în total circa 7.500 de pagini de carte). Cu alte câteva colecții (Documente, Biblioteca Sighet, Viața cotidiană, Interval, Școala Memoriei, Ora de istorie) am completat materialul documentar. Pentru mine, cel puțin, care am citit ca editor fiecare pagină de 2-3 ori (au fost câteva zeci de mii), asta a fost ca o adevărată universitate. Adăugând între timp cele peste 90.000 de fișe de detenție și cele aproape 9.000 de acte de deces obținute din arhivele oficiale, avem azi o inestimabilă mină de explorat. Cu fotografiile și obiectele a fost mai greu. Am făcut numeroase apeluri în ziare și mulți le-au scos din tainele familiei. Astfel am reușit ca, după punerea pe picioare a ruinei, să transformăm, din 1997 până azi, 50 dintre fostele celule de închisoare în săli de muzeu. Fiecare sală am compus-o la București, la Centrul nostru (Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului), după care am „trecut-o munții“ la Sighet. Totul, cu o echipă științifică extrem de redusă (4 cercetători la București și 2 muzeografi la Sighet, aceștia din urmă ocupându-se mai

mult cu inventarierea și conservarea exponatelor). La Sighet mai avem câțiva ghizi, supraveghetori și paznici și bineînțeles un manager. Nu le este nici lor ușor, căci programul Memorialului este nonstop, 7 zile pe săptămână, 363 zile pe an...

Câți vizitatori ai muzeului sunt înregistrați?

Numărul a crescut constant, chiar în vremuri de criză, depășind în ultimii 2 ani câte 60.000. Dar sunt perioade, mai ales în lunile august, când vin câte 1.300 vizitatori pe zi. Ghizilor le este extrem de greu și am introdus în plus ghidaje automate. În acele zile ai impresia că te afli într-un stup uriaș, plin cu albine care stochează memoria. Majoritatea sunt tineri. Dar și mulți adulți din toate categoriile sociale (intelectuali, țărani, muncitori). Și mulți, foarte mulți turiști străini.

Aveți programe speciale pentru tineri?

Am creat o colecție de cărți pentru elevi și studenți (Ora de istorie), ținând cont de faptul că istoria predată în școli este schematică și neatractivă. Dar – lucru cu adevărat important – începând din 1998 organizăm la Memorial o școală de vară cu elevi de elită (în ultimii 2 ani au participat și 50 profesori de liceu). Este un eveniment nu numai didactic, ci și științific, pentru că an de an publicăm contribuțiile... și nu sunt unele oarecare, ci chiar de nivel internațional. Printre vorbitori au fost prezenți Vladimir Bukovski, Stéphane Courtois, Dennis Deletant, Pierre Hassner, Tom Blanton, Christian Östermann, Thierry Wolton, Anneli Ute Gabany, Leon Volovici, Libuše Valentová, numeroși membri ai Solidarității, ai Kartei din Varșovia, ai Chartei 77 din Cehia, ai Oficiului Gauck... ca să mă rezum la cei veniți din străinătate.

Sunt prelegeri urmate de discuții extrem de antrenante, am participat și eu ca vorbitor. Elevii se dovedesc curioși, întrepizi, ofensivi.

De dimineața până seara rezistă la 9-10 ore, Școala este extensivă și multidisciplinară, nu se plâng de încărcarea programului... sau a memoriei... cum e obiceiul acum. Uneori programul

continuă chiar până noaptea târziu, căci oferim filme, concerte, spectacole de teatru și recitaluri de poezie (bineînțeles, cu prezență facultativă). Pe scena improvizată a Celularului sau în Spațiul de Rugăciune s-au perindat Leopoldina Bălănuță, Ovidiu Iuliu Moldovan, Ion Caramitru, Grigore Leșe, Ada Milea, Dan Iordăchescu, Ioana Voicu-Arnăuțoiu, Rodica Mandache, Rodica Negrea, Dorina Lazăr, Dan Puric, iar pe ecran au rulat filme de Andrzej Wajda, Lucian Pintilie, Patrick Rotman, Lucia Hossu-Longin, Sorin Ilieșiu, Mihai Constantinescu, Erich Nussbaum.

Care este relația cu universitățile?

Cea mai bună este cu Universitatea din Jena, care a organizat excursii speciale și practici științifice la Sighet și dă teme de masterat sau de doctorat despre Memorial. Din țară, cei mai interesați sunt clujenii de la Litere și Jurnalism, care vin o dată pe an, ajutați de Fundația Memoria, filiala Cluj.

Facultățile de istorie?

Tot clujenii, și nu fiindcă sunt mai aproape, ci pentru că acolo există un gust mai dezvoltat pentru cercetare. Din Iași și București vin magiștrii Alexandru Zub și Șerban Papacostea, cărora împrejurările (amândoi sunt foști deținuți politici) le-au diversificat domeniul de cercetare, ilustrând cu strălucire și istoria recentă.

Istoricii mai tineri?

Am impresia că noul curs academic i-a îndepărtat de practica de teren (deși în vremea simpozioanelor, prin anii 90, participau cu entuziasm și prosepțime la dezbaterile de la Sighet). Acum, când programele analitice se îndepărtează vizibil de concretețea faptelor și recomandă mai degrabă „competența“ (adică sinteza abstractă) decât „memorizarea, care încarcă memoria“ (dar oare ce Istorie poate fi aceea fără Memorie?), studenții ajung la Sighet mai mult în expediții personale decât în stagii pedagogice. Primim, e adevărat, multe cereri de ajutor din partea masteranzilor și doctoranzilor, dar prin e-mail: expeditorii vor doar să se documenteze din banca noastră de date decât să facă ei înșiși cercetare aplicată. E bine și așa, mai bine decât să fure prin copy-paste. Unul dintre profesorii mei de liceu obișnuia să dea nota 5 câte unui coleg pe care-l prindea răsfoind în timpul tezei o carte pe sub bancă („îți dau 5, măcar tu știi ce și unde să cauți“). Lăsând gluma la o parte, riscăm să devenim, de la această a doua generație care a trecut în decembrie 1989 Rubiconul, un popor fără memorie, hrănit cu divertismente, vorbind limba de lemn și dăruindu-și toată senzualitatea Internetului.

S-a făcut, totuși, destulă cercetare de istorie...

S-a făcut, dar polemicile din jurul ei îi întunecă sensurile. Multă vreme totul a fost blocat în arhive. Treptat, a venit un relativ dezgheț, au apărut institute specializate, cercetarea s-a structurat, a fost publicat un raport oficial de condamnare a comunismului, dar (aici vine veșnicul „dar“ românesc) au apărut alte și alte rapoarte (sau intenții de a face rapoarte), încât malițioșii au început să vorbească de o „bătăie pe anticomunism“. N-a trecut mult timp și, motivați de această luptă de orgolii, unii au început să pună vina eșecului reformelor și, implicit, a nostalgiei pentru comunism din sânul populației pe seama inadecvării discursului anticomunist. Cu alte cuvinte, responsabilitatea adâncii crize sociale ar purta-o cei ce au condamnat comunismul. Acest „anti-anticomunism“ sofisticat ne invită să renunțăm la cercetarea de până acum, considerând-o tendențioasă, propagandistică și parțială, pentru că n-ar fi abordat, vezi Doamne, totalitarismul în ansamblul său. Ne întoarcem, deci, la situația imediat postdecembristă, când nu puteai deranja tabuurile comuniste, potrivit cărora „orice anticomunist este un fascist“. Cu durere observ cum ne învățăm în jurul vorbelor, în timp ce vechii nomencluriști, fiii, nepoții, emulii și epigonii lor merg înainte răsând de zăzania democrațiilor. Nu vedeți cu cât aplomb se mișcă vechii tortionari, care sfidează democrația folosindu-i libertățile nelimitate? „Abia așteaptă să murim, și până atunci neagă și amână orice adevăr“, mi-a spus un fost deținut politic. Iar altul, trecut prin infernul de la Aiud, și-a amintit – făcând haz de impertinența cu care foștii tortionari se declară „pensionari NATO“ – cum Gheorghe Crăciun, directorul închisorii, îi biciuia pe deținuți cu următoarea sudalmă: „**Ce mai așteptați, nenorociților? Pe americani? Degeaba-i așteptați, căci ei – dac-or veni cândva – tot cu noi vor sta de vorbă, că noi suntem gradați ca ei, nu niște bandiți nenorociți ca voi!**“.

Și cum rămâne atunci cu „procesul de la Nürnberg“?

Aici am o remarcă de făcut. Există iluzii lansate oarecum folcloric. Așa a fost „Vin americanii“, așa se întâmplă și cu „Nürnbergul românesc“. Vladimir Bukovski, plecat din 1976 în Occident, cerea, cu mult înainte de căderea comunismului, un asemenea proces. Dar, după experiența lui în Rusia (chemarea în ajutor a lui Elțin, urmată de reexpulzarea lui), ne-a spus câțiva ani mai târziu la Sighet: „Comunismul a fost doar oprit, nu a fost înfrânt“. Eu cred, la rândul meu (și nu-i un joc de cuvinte), că acel ipotetic „Nürnberg“, ca și o democratizare reală a societății noastre, bazată nu numai pe libertatea de care răul profită mai mult decât binele, ci și pe dreptatea celor mulți, n-au avut loc dintr-un motiv simplu și evident: Războiul Rece nu s-a terminat, oprirea lui în 1989-1991 nu a dus la o pace întreagă, ci la un simplu armistițiu, condiționat de împăcarea provizorie a părților, de amnezia istoriei consumate și de amnistierea vinovaților. Așa se explică ambiguitatea în care trăim, dominația foștilor tortionari, care parcă abia așteaptă momentul când fostele lor victime vor pieri. Acum, ei sunt cu sutele de mii, au pensii uriașe, în timp ce bieții deținuți, decimați de vârstă și boli, au scăzut la câteva zeci de mii și așteaptă de 21 de ani să li se recunoască suferința. Cinismul s-a întins peste tot. În Ucraina, de pildă, statuilor lui Lenin le-a fost adăugată de curând una dedicată lui Stalin. Comuniștii au ridicat-o în fața sediului lor și, pentru că protestele n-au fost luate în seamă, a fost detonată, într-o noapte, de către autori necunoscuți. Cred că și la noi ar putea apărea în curând o statuie a lui Ceaușescu, pe care, în scopuri electorale, ar putea-o ridica chiar ucigașii săi. În fond, am mai văzut la

București afișe cu Guevara și tricouri cu Mao.

Retic, vă întreb: cei ce au scris istoria comunismului sunt autorii morali ai revirimentului nostalgiei după comunism?

Dimpotrivă, cred că „Atunci când justiția nu reușește să fie o formă de memorie, memoria singură poate deveni o formă de justiție“. Este deviza Memorialului, datorată Anei Blandiana și adăugată încă din 1993 proiectului trimis Consiliului Europei. Atunci când statul de drept este zgâlțâit de politicianism și corupție, memoria este o ancoră fermă care ne fixează în istorie. Acesta este rolul imediat, dar și de durată al Memorialului...

Cum ați concentrat imensa cantitate de date și teme?

Clădirea însăși, prin topografia ei, ne-a obligat la concizie și sistematizare. Mare parte din celule sunt simple dreptunghiuri de 2/4 metri; ușa și – pe peretele opus – geamul oblonit reduc spațiul disponibil la doi pereți. Într-un perimetru de 8 metri liniari și pe o fâșie lată de doar 1,5 metri trebuie să concentrezi o temă monografică majoră, cum ar fi, de pildă (vezi paginile 8 și 9) istoria anilor 1945 sau 1948, sinteza alegerilor trucate din 1947, a loviturii de stat din 30 decembrie 1947, a distrugerii partidelor politice, a comunizării armatei, învățământului, culturii, a fenomenului Pitești sau a poeziei din închisori. Sau a revoluției maghiare, a revoltei berlineze din 1993, a Primăverii de la Praga...

Abia în sălile mai mari, care nu depășesc nici ele 4/5 metri, am putut dezvolta teme mai ample, cum ar fi Munca forțată, Demolările, Colectivizarea, Securitatea, Persecuțiile religioase, Rezistența din munți.

Și într-un caz, și în altul am fost obligați să concentrăm la maximum documentarea, să armonizăm textele cu imaginile, care – în treacăt fie spus – ne-au parvenit mai mult întâmplător, dată fiind secretoșenia de care suferă securiștii și temnicerii. S-a întâmplat ca la anumite săli să nu dispunem decât de materiale de propagandă și atunci am compensat – ca în sala Anul 1948 – lozincăria din articolele și pozele Scânteii, cu fragmente din jurnalele unor personalități care vorbesc normal, ca Rădulescu-Motru, Alice Voinescu sau Mărgărita Vulcănescu.

Cum se explică lipsa imaginilor oficiale, câtă vreme imagistica din Gulag și Holocaust este atât de bogată? Gestapoviștii nu s-au sfiit să-și filmeze victimele chiar în timpul execuțiilor.

S-ar putea să fie o caracteristică a felului cum știm noi să ne ștergem trecutul, de la o generație la alta. Arhivele, înainte de a fi blocate, au fost și hăcuite, dar de multe ori, documentele uzuale, fie ele pandecte juridice sau procese verbale de partid, acte de naționalizare sau acte de moarte, n-au mai fost nici măcar trecute pe hârtie, ci consumate verbal. Așa s-a ajuns la o realitate tragică din punct de vedere atât uman și social, cât și științific: falsul alegerilor din 1946 n-a fost raportat „la partid“ decât în două județe, sute și mii de deținuți au fost asasinați în „trenurile morții“, în urma unor note sibilinice ale capilor Securității, numărul morților din închisori și lagăre este imposibil de stabilit (tocmai lucrăm la un asemenea proiect și am găsit date plauzibile la 25.000 cazuri, ceea ce este, evident, mult inferior realității). Așa se explică (dacă

ajungem la anii 80) fantasmagoria cifrelor raportate lui Ceaușescu în întrecerea pentru recolte-record și pentru titlul de Erou al mării revoluții agrare. Așa se explică faptul că istoricii de la CNSAS trebuie să pună cu greu ordine în haosul lăsat de securiști prin metoda ștergerii urmelor. Așa se explică retușurile ordinare din fotografiile de partid, în care diferite capete apăreau, erau înlocuite sau adăugate în funcție de cota politică a nomenclaturiștilor din momentul dat. Arhivele oficiale erau, în bună parte, lipsite de credibilitate, căci erau – evident – făcute doar ca să ascundă aparențele.

Cu ce ați înlocuit aceste lipsuri grave?

Din fericire, în multe cazuri ne-au ajutat victimele represiunii sau familiile lor, care ne-au oferit fotografii „furate“ în timpul deportării sau al domiciliului forțat (din păcate, nu și din închisori). Cât privește mărturiile, să nu uităm cele șase mii de ore de istorie orală; fragmente din ele le-am pus la dispoziția vizitatorilor tocmai în balans cu textele în limbă de lemn din materialele oficiale. Am atașat în bună parte dintre săli CD playere care pot fi utilizate folosind căștile.

Față de 1993, accesul la arhive s-a îmbunătățit progresiv. Nu v-ați simțit debordați de noua cantitate de informații? Cum ați procedat?

Am revenit asupra multor săli, așa cum arătau ele în prima lor formă. În multe cazuri (ca în cazul Colectivizării sau al Canalului Dunăre-Marea Neagră) am refăcut complet documentarea, organizând și mari expoziții itinerante, prin care am „externalizat“ Memorialul. O altă expoziție de amploare – pe care am plasat-o chiar în spațiul de deschidere al muzeului – este O cronologie a Războiului Rece. Este, poate, cea mai completă dintre cercetările noastre – dovadă selecția ei în programul Cultura 2000 al Comisiei Europene și, în consecință, itinerarea expoziției la Institutul „Hannah Arendt“ din Dresda, la Open Society Archive din Budapesta, la Institutul de Istorie Universală din Praga și la Casa Întâlnirilor cu Istoria din Varșovia, dar și, mai târziu, la Muzeul Național de Istorie din București. Și aș dori ca, în anii ce vin, înainte și după despărțirea mea de Memorial, asemenea sinteze să continue, pentru ca forarea în trecut să fie cât mai adâncă, transformând muzeul într-o adevărată arhivă murală.

Cum ați defini faimoasa Școală de Vară, care este atât de des citată?

Vladimir Bukovski o găsea unică în felul ei, pentru că se adresează unei generații virgine din punctul de vedere al cunoașterii comunismului. Cât îi privește pe Dennis Deletant și Stéphane Courtois, au fost rectori (onorifici, își spun ei) ai acestei fermecătoare întâlniri între elita liceenilor umaniști și elita specialiștilor în istorie recentă din numeroase țări europene și din America lui Blanton și Östermann.

Sunteți editorul tuturor cărților publicate de Academia Civică. Ce ne puteți spune despre cărțile pe care le-ați editat?

Unele sunt transcrieri ale simpozioanelor de la Sighet (10 ediții cu peste 600 de participanți = 7.500 pagini) sau ale Școlii de Vară (13 ediții, cu peste 1.200 de participanți și 180 de lectori). Un fel de autoarhivă științifică, ale cărei pagini le-am completat cu alte câteva zeci de cărți de documente, memorii, interviuri, studii, sinteze. Deși toate mi-au trecut prin mână, de la redactare și până la ultima corectură, de câte ori le redeschid descopăr un alt relief al informației și mă speriu - cu o emoție și orgolioasă, și îngrijorată, și vinovată - de cei 18 ani pe care i-am dăruit muncii de editare și cercetare. Orgolioasă, pentru că știu că voi da de lucru (la propriu) celor ce în viitor vor avea răbdarea să le citească și să le aprofundeze ca materie primă, descifrându-le detaliile și sensurile științifice. Îngrijorată, pentru că în jungla Internetului și copy-paste-ului pot să fie înghițite de orice autor, fără să se mai menționeze măcar sursa lor. Vinovată, pentru că – dacă aceste mii de pagini le-am semnat doar ca editor – mi-am scăzut, în schimb, toți acești ani din cariera literară. Îmi rămâne doar viitorul – cât va fi el – pentru ca să completez Memorialul nostru cu memorialul meu, altfel spus, cu amintirile trecute pe hârtie, pagini la care – sunt convins – nu râvnește nimeni și nu pot fi înstrăinate.

22 PLUS, nr. 314: Memorialul Sighet la majorat. „Memoria ca formă de justiție“

SURSA: [Memorial Sighet](#)